

เอกสารสรุปสาระสำคัญ ฉบับที่ 2/3 : โครงการวิจัยการปกป้องโดยพลเรือนไม่ติดอาวุธในสังคมไทย การนำเสนอแนวคิดการปกป้องโดยพลเรือนไม่ติดอาวุธต่อสังคมไทย: โอกาสและความท้าทาย¹

แนวคิด UCP : ในการสร้างสันติภาพและจัดการความขัดแย้ง มีเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยไม่ให้ความขัดแย้งขยายตัวและบานปลาย คือการปกป้องผู้คนให้พ้นจากอันตรายจากความขัดแย้งรุนแรง การปกป้องโดยพลเรือนไม่ติดอาวุธ” หรือ UNARMED CIVILIAN PROTECTION : UCP คือการที่พลเรือนปกป้องพลเรือนในสถานการณ์ความขัดแย้งที่รุนแรงโดยไม่ใช้อาวุธ มีทั้งกรณีพลเรือนนานาชาติปกป้องพลเรือนในพื้นที่ขัดแย้ง พลเรือนในพื้นที่ปกป้องกันเอง และบางครั้งพลเรือนในพื้นที่ปกป้องพลเรือนนานาชาติ

1

ใครต้องได้รับการปกป้อง

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ สํารวจเอกสาร ประชุมกลุ่มย่อย ทั้งเหยื่อ และผู้ทำการปกป้อง ครอบคลุมประเด็นความขัดแย้ง ความรุนแรง 3 มิติ คือ ความรุนแรงทางการเมือง ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต สรุปได้ว่า ผู้ที่ต้องการการปกป้องคือผู้ที่ถูกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิที่พึงมีของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน ชวนาชาวไร่ที่เดือดร้อน นักกิจกรรมทางการเมือง นักกิจกรรมใน จชต. ยิ่งไปกว่านั้น ในหลายกรณีพบว่าการคุกคามและการใช้ความรุนแรงขยายไปสู่ครอบครัวของบุคคลเหล่านี้มากขึ้นด้วย ขณะที่กลุ่มคนที่พยายามช่วยเหลือปกป้อง ทั้ง สื่อ หน่วยงาน นักกิจกรรม นักวิชาการเองก็ถูกคุกคามด้วยเช่นกัน

2

ใครเป็นผู้ปกป้อง

ในความขัดแย้งและความรุนแรงที่ผ่านมา ส่วนใหญ่แล้วเหยื่อมักปกป้องตนเอง (SELF-PROTECTION) โดยมีทั้งคนที่มีทักษะในการปกป้องและไม่มีทักษะ แต่มีลักษณะที่เป็นไปเองเพื่อเอาตัวรอด ส่วนฝ่ายที่ 3 (THIRD PARTY) ที่ทำการปกป้องยังไม่มีมากนักในสังคมไทย ส่วนใหญ่กลุ่มสันติอาสา ภาคประชาสังคม นักกิจกรรมที่เกาะติดประเด็น หน่วยงานสิทธิมนุษยชน และผู้สื่อข่าวบางคน

3

ปกป้องจากใคร/อะไร

กรณีความขัดแย้งรุนแรงที่มีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมคนจำนวนมากและมีความยืดเยื้อมักเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในมิติต่างๆ และในบางสถานการณ์เป็นความขัดแย้งแบ่งฝ่ายทางการเมืองที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอิงกับรัฐ การศึกษาให้ความสำคัญกับสถานการณ์ที่รัฐมีบทบาทหลักเนื่องจากมีอำนาจและทรัพยากร ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวรัฐไทยหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นคู่ขัดแย้งหลักในเกือบทุกกรณีศึกษา ทั้งยังมีส่วนในการใช้ความรุนแรงเพื่อจัดการความขัดแย้ง หรือบางครั้งมีการใช้กำลังความรุนแรงในนามของการปกป้องเสียเอง การปกป้องพลเรือนจากการใช้ความรุนแรงโดยเจ้าหน้าที่รัฐจึงเป็นโจทย์ที่ย้อนแย้ง ปัญหานี้นำมาสู่ข้อท้าทายสำคัญในการการปกป้อง 2 ประการ

- 1) ผู้กระทำความรุนแรงแก่พลเรือนคือ “ฝ่ายรัฐ” ดังนั้น UCP จึงมีปัญหาในการปกป้องคนที่จะเป็น “เป้า” ของการกระทำความรุนแรง
- 2) คนที่จะปกป้องต้องหาทางปรับประยุกต์วิธีการของ UCP ให้เข้ากับบริบทสังคมไทยเพื่อให้การปกป้องได้ผลและมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

การต่อสู้โดยสันติวิธีโดยปกติผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เผชิญหน้าจะมีมาตรการป้องกันอันตราย อันได้แก่ แยกย้ายสลายตัว หลบหนี ซ่อนตัว หาทำบัง ฯลฯ กรณีที่มีฝ่ายที่ 3 เข้ามาช่วยปกป้องมีวิธีการที่หลากหลาย

สนับสนุนให้มีกลไกท้องถิ่น
ตรวจสอบควบคุมข่าวลือ
แสดงตัวยับยั้งเหตุรุนแรง
เป็นคนกลางเชื่อมเจรจา
สร้างเครือข่ายใช้โซเชียล
เสริมแนวคิดสิทธิมนุษยชน
เจรจาหลายฝ่าย แจ้งเตือนล่วงหน้า
สันติวิธีเป็นเกราะป้องกัน
ฝึกอบรมทักษะที่จำเป็น

ในหลายกรณีอาจจะไม่สามารถปกป้องได้โดยเฉพาะคนที่เป็เป้าหมายในบัญชีดำของเจ้าหน้าที่รัฐ การปกป้องจึงต้องเผชิญกับปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงในระดับบรรทัดฐานและเงื่อนไขสภาพแวดล้อมในการเผชิญหน้ากับความขัดแย้งของสังคมไทยโดยรวม

การที่รัฐเป็นคู่ขัดแย้งและมีส่วนในการใช้กำลังเพื่อจัดการความขัดแย้งจนก่อให้เกิดอันตรายต่อพลเรือนเรียกกรรณสิทธิที่พึงมีพึงได้ทำให้การปกป้องทำได้ยาก การข่มขู่คุกคามได้ขยายตัวออกไปผ่านกลไกของรัฐตามกฎหมายทำให้การปกป้องทำได้ยากมากขึ้นไปอีก ยิ่งไปกว่านั้น เจ้าหน้าที่รัฐจำนวนมากที่มีส่วนในการใช้ความรุนแรงยังได้รับการคุ้มครองจากวัฒนธรรมอภิสิทธิ์ปลอดความผิด (impunity) อีกด้วย เมื่อรัฐเป็นคู่ขัดแย้งและมีส่วนในความรุนแรงเช่นนี้แล้ว ปฏิบัติการปกป้องโดยไม่ใช้อาวุธทั้งโดยเหยื่อเอง นักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรมนักศึกษา นักข่าว ผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย กลุ่มพลเมืองสตรี นักเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ จึงทำได้โดยไม่มีประสิทธิภาพ

การให้ความสำคัญกับการปกป้องเป็นการขยายขอบเขตของสันติวิธีออกไปจากการวิธีการต่อสู้โดยปราศจากอาวุธมาสู่การให้การปกป้องด้วย การส่งเสริมการปกป้องโดยพลเรือนไม่ติดอาวุธจึงมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของสันติวิธีในสังคมไทยอย่างมาก ภายใต้สังคมการเมืองแบ่งขั้วแม้มีการขยายตัวของการสร้างสรรค์สันติวิธี แต่บทบาทฝ่ายที่ 3 ในการปกป้องยังไม่มีที่ยืนที่มั่นคง การเสริมสร้างศักยภาพด้านการปกป้องพลเรือนโดยไม่ติดอาวุธยังมีช่องว่างที่พัฒนาต่อไปอีก

โครงการวิจัยการนำเสนอแนวคิดการปกป้องโดยพลเรือนด้วยการไม่ใช้อาวุธต่อสังคมไทย

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยความร่วมมือของเครือข่ายการวิจัย

Creating Safer Space (<https://creating-safer-space.com/>)